

СПІВРОБІТНИЦТВО НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ (1992 - 2011РР.)

У статті проаналізоване двостороннє співробітництво між Німеччиною та Україною в галузі професійної освіти. Розкрито основні напрямки і форми співпраці, показано проблеми і перспективи подальших відносин.

Ключові слова: Україна, Німеччина, професійна освіта, модельні центри, навчально-тренувальна фірма, стипендії, фонди.

В статье проанализировано двухстороннее сотрудничество между Германией и Украиной в сфере профессионального образования. Раскрыты основные направления и формы кооперации, показаны проблемы и перспективы дальнейших отношений.

Ключевые слова: Украина, Германия, профессиональное образование, модельные центры, учебно-тренировочная фирма, стипендии, фонды.

The article analyzes the bilateral cooperation between Germany and Ukraine in the sphere of vocational education. It reveals the main directions and forms of cooperation, shows the problems and perspectives of future relations.

KeyUkraine, Germany, vocational education, Models center, educational and training firm, stypendyy, foundations.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку нашої держави особливе місце посідає система формування спеціалістів, які б могли ефективно працювати в умовах інформаційного суспільства і нових технологій. На сьогодні, приймаючи до уваги глобалізаційні процеси, одним з головних завдань української держави є адаптація традиційної системи професійної освіти до нових вимог ринку праці. У цьому контексті надзвичайно важливим представляється використання досвіду європейських країн, зокрема Німеччини, в яких система середньої професійної освіти максимально наближена до потреб економіки. Аналіз накопиченого досвіду співробітництва України і Німеччини в цій галузі буде сприяти вирішенню проблем нашої держави щодо пристосування освіти до нових умов.

Аналіз актуальних досліджень. Двостороння співпраця Німеччини і України в галузі професійної освіти частково відображена у працях українських науковців. Куклін О.В.[1], Яцишин М.М. [2] у своїх дослідженнях показали деякі аспекти реалізації двостороннього співробітництва.

Метою статті є відтворення основних напрямів, тенденцій та форм співробітництва у галузі середньої професійної освіти між Україною та

Німеччиною, з'ясування рівня реалізації досягнутих домовленостей, значення результатів співпраці для подальшого розвитку двосторонніх відносин між країнами.

Виклад основного матеріалу. На початку 90-х років ХХ століття система професійної освіти України залишилась майже незмінною. Державні навчальні заклади готували на досить високому теоретичному рівні робітників для виробництва. Професійна освіта в основному працювала на великі заводи та інші підприємства. При кризовому стані економіки, що переживала Україна у 90-ті роки ХХ століття, з'явився великий попит на індивідуальну роботу з елементами ремісничої праці, а спеціальності, які були потрібні раніше, виявилися не конкурентноспроможними. Таким чином, виникла нова проблема в галузі професійної освіти: недостатня спрямованість державної освіти на актуальні вимоги ринку праці.

Одним із головних завдань політики Української держави стала модернізація професійно-технічних закладів для адаптації в умовах нової ринкової економіки. Федеральне міністерство освіти, науки, досліджень і технологій Німеччини запропонувало свою допомогу Україні, і з цією метою був створений план співробітництва в галузі професійної

освіти. В рамках програми ТРАНСФОРМ під керівництвом Федерального Міністерства професійної освіти Німеччини (Берлін) і Міністерства науки і освіти України, при активній допомозі Академії Економіки Др. П.Рана & Партнери (Лейпциг) та товариства імені Карла Дуйесберга почали діяти три Модельні центри в містах: Київ, Запоріжжя, Черкаси та 13 навчально-тренувальних фірм в інших містах України, у яких проводиться підготовка за спеціальністю "Комерційна діяльність"[3]. Концепцію створення і функціонування модельних навчальних центрів комерційної підготовки розробила спільна німецько-українською експертна група. Модельні центри – це навчально-тренувальні організації. Навчально-тренувальна фірма представляє собою спрощену модель реально діючої фірми в конкретній сфері діяльності. Імітація виробничої діяльності в межах такої моделі дозволяє не тільки надати учням необхідні знання з конкретних проблем діяльності організації, але і сформувані потрібні уміння і навички в процесі виконання ними завдань (операцій) на конкретних робочих місцях [1, с.12].

В європейських країнах, таких як Німеччина, Австрія, Данія, Швейцарія вважається ефективною дуальна система професійної підготовки, що поєднує навчання на робочому місці з теоретичною підготовкою в навчальному закладі. Фінансування такої системи займається не тільки держава, а й підприємці, які зацікавлені в формуванні спеціалістів, що можуть працювати в умовах сучасних підприємств та швидко пристосовуватись до технологічних змін.

З лютого 1993 року розпочалася робота по створенню на базі Кременчуцького вищого профтехучилища №7 Модельного(зразкового) центру, в якому здійснюється підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітників АТ «АвтоКРАЗ», одного з найбільших підприємств по виробництву вантажних автомобілів. Метою такого спільного проекту було створення навчального закладу, який би був

орієнтований на подальший розвиток професійно-технічної освіти. З української сторони у цьому проекті взяли участь Головне управління профтехосвіти Міністерства освіти і науки України, Управління освіти полтавської облдержадміністрації, АТ «АвтоКРАЗ», ВПУ №7 м.Кременчука, а з німецької сторони – Федеральне міністерство освіти, науки ФРН, Федеральний інститут професійної освіти, фірма «МТС» та навчальні заклади при автомобільному підприємстві Мерседес-Бенц.

Важливою складовою цього проекту було підвищення кваліфікації викладачів і майстрів виробничо-модельного центру. Для цього як в Україні, так і в ФРН були проведені семінари-практикуми.

У відповідності до урядової угоди між ФРН та Україною(лютий 1993 р.) про співробітництво у підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців та керівних кадрів в галузі економіки та державного управління за участю німецьких фахівців, зокрема фірми «Дойчтелеком», «Комп'ютер Сервіс Магдебург», у м. Львові проведено семінар керівників профтехучилищ з питань управління навчальним закладом в умовах ринкових відносин, менеджменту [4].

У 1994 році Черкаське технічне училище ВАТ "Азот" виграло тендер, який проводило Міністерство освіти та науки України на участь у спільному українсько-німецькому проекті зі створення двох імітаційних навчальних фірм в Україні. Тому на базі ВПУ №10 за фінансової допомоги програми уряду ФРН «ТРАНСФОРМ» у 1995 році було відкрито Модельний центр. У листопаді 1995 року відкрився модельний центр в м. Києві. Загальний розмір залучених інвестицій з Німеччини за 1995-1999 роки перевищив 200 000 німецьких марок. Важливо зазначити, що Черкаський модельний центр став засновником Асоціації навчально-тренувальних фірм України, в яких, за розробленою освітньою технологією, навчаються майбутні фахівці з економіки та підприємництва.

З розвитком ринкових відносин в Україні з'явилися нові сфери діяльності й

нові спеціальності, у тому числі й у Черкаському училищі, яке еволюціонувало у своєму становленні, відкриваючи сучасні спеціальності, розширюючи та зміцнюючи матеріально-технічну базу, поповнюючи викладацький склад фахівцями м. Черкас. З 1998 року було відкрито 7 нових спеціальностей. У серпні 2000 року за дорученням Кабінету Міністрів України Модельний центр реорганізовано в Черкаський державний бізнес-коледж. У цьому навчальному закладі навчалось 839 студентів. Кожен третій викладач спеціальних дисциплін стажувався в ФРН [5].

Слід відмітити, що у реалізації програм співробітництва активну роль відіграють Федеральний інститут професійної освіти ФРН та Товариство Карла Дуйесберга. Центр Карла Дуйесберга є провідною компанією, що надає послуги в галузі міжнародної освіти та підвищення професійної кваліфікації. Щороку тисячі людей з усього світу з допомогою Центру Карла Дуйесберга вивчають іноземні мови, отримують досвід роботи за кордоном та професійні знання на міжнародному рівні. Короткотермінове (до двох тижнів) стажування в Німеччині пройшли 137 фахівців та 56 учнів професійної освіти [4].

На базі Центру професійно-технічної освіти м. Запоріжжя у 1998 році був створений спільний Українсько-німецький Модельний центр, де розпочата підготовка фахівців з нових для системи ПТО області перспективних спеціальностей [6].

У 2000 році почав працювати Українсько-німецький будівельний центр, який був офіційно зареєстрований у Міністерстві економіки і технологій Німеччини та у Міністерстві економіки і європейської інтеграції України як німецько-український проект, що служить розвитку економічних зв'язків між двома країнами у будівельній галузі. Протягом початкового періоду свого розвитку (2002-2003 роки) він мав статус пілотного проекту. Керівництво проектом з німецького боку здійснював Фонд імені Ебергарда Шьока, (Eberhard Schöck Stiftung), місто Баден-Баден, ФРН. Фінансування БЦК у період розбудови

здійснювалося в основному за рахунок коштів програми німецького федерального уряду „ТРАНСФОРМ“. Починаючи з 2004 р. переважне фінансування БЦК здійснював «Фонд імені Ебергарда Шьока». Головною метою БЦК є забезпечення передачі нових будівельних технологій („Ноу-хау“) за допомогою проведення постійних фахових курсів з підвищення кваліфікації архітекторів, інженерів, виконробів, навчання робітників та студентів. Центр надавав навчальні, консультаційні, інформаційні послуги, організував обмін досвідом і практику у Німеччині студентів, фахівців [7].

Лише в рамках програми Уряду ФРН для України "ТРАНСФОРМ" в столиці та регіонах України станом на початок 2006 року відкрито 17 модельних навчальних центрів з питань підготовки і перепідготовки фахівців для підприємницької діяльності, банківської справи та вивчення особливостей партнерства на зовнішньому ринку, деревообробної і харчової промисловості, автосервісу і здійснення ремонтних робіт [8, с.127].

З кінця 2003 року почалася реалізація Проекту "Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні". Він спрямований на підтримку реформування системи професійної освіти в Україні силами німецьких експертів. Загальна відповідальність за реалізацію цього проекту була на товаристві GTZ, яке для цих цілей провело тендер, в ході якого доручення на виконання проекту отримала німецька консалтингова фірма GORA-Consultants. З точки зору загального спрямування проекту німецька сторона розглядала його як підтримку поточної діяльності Міністерства освіти і науки України, інших залучених українських структур щодо реформування системи професійної освіти. Проект реалізувався за дорученням Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини відповідно до рамкової угоди між урядами Німеччини та України від 25.05.1996 року та протокольної угоди між Товариством технічного співробітництва

Німеччини (GTZ) та Міністерством освіти і науки України від 12.09.2003 року. Першочерговим завданням проекту було збалансування системи професійної освіти і вимог ринку праці України. Проект проводився з жовтня 2003 року по грудень 2007 року. Цільовою групою даного проекту була молодь в професійній освіті та дорослі в підвищенні кваліфікації, особливо в області будівельної справи. Цей проект пов'язаний з минулими німецькими проектами в рамках програми ТРАНСФОРМ: модельний проект економічної професійної освіти в Україні (модельний центр у Києві і Черкасах) (1994-1997); модельний проект промислово-технічного центру в Кременчуці (1993-1997, у 1995 році фактично закінчився); модернізація професій в галузі готельної і ресторанної справи (1997-2001); модель банківської освіти (1996-2001).

Так, у 2009 році Інститут професійно-технічної освіти АПНУ завершив співпрацю з проектом Європейського Союзу «Підвищення ефективності управління професійно-технічною освітою на регіональному рівні в Україні» (керівник д-р Агнесс Вольшлегер) та українсько-німецьким проектом «Реформа професійної освіти з урахуванням енергоефективності» (керівник, д-р Юрген Вайс). Основним результатом міжнародної співпраці у 2009 році Інституту стало проведення низки науково-практичних заходів, метою яких було підвищити ефективність управління ПТО на основі інформаційно-аналітичного супроводу; посилити поінформованість педагогічних працівників ПТНЗ щодо збереження енергетичних ресурсів в Україні шляхом навчання учнів ПТНЗ основам енергозбереження, а також здорового способу життя.

Співробітники Інституту також їздили у відрядження до Німеччини за кошти проекту. Метою поїздки було вивчення досвіду щодо навчання учнів ПТНЗ основам енергозбереження. Водночас з метою поширення результатів, отриманих в ході роботи проекту відкрито Всеукраїнський центр енергоефективності,

який укомплектований німецькою стороною необхідним обладнанням. В рамках Проекту були розроблені: методики по визначенню кваліфікаційних вимог, по визначенню змісту профосвіти і по розробці форм і методів освіти; нові навчальні матеріали; методики навчання і підвищення кваліфікації викладачів і вчителів; методики постійного моніторингу професій та інструктаж українських фахівців з роботи з цією методикою тощо [9]

Станом на 1 вересня 2011 року у галузі професійної освіти співпрацювали такі заклади: Криворізький професійний гірничо-технологічний ліцей та Центр професійної освіти м.Заарбрюкен; Senior Experten Service - служба німецької економіки з міжнародної співпраці (Німеччина) та Донецький професійний ліцей харчової та переробної промисловості, Донецький професійний ліцей сфери послуг, Донецький професійний ліцей; Донецький професійний ліцей автосервісу та Компанія «Bosch» (Німеччина), Проект Міністерства освіти і науки України та товариства технічного співробітництва (GTZ) (Німеччина) та Міжрегіональне вище професійне будівельне училище м. Краматорська, Краматорський центр професійно-технічної освіти, Донецький професійний ліцей комунального господарства, Харківський професійний монтажно-будівельний ліцей, Товариство технічного співробітництва GTZ (Німеччина) та Вище професійне училище №82 м. Стаханов, Вище професійне училище №40 м. Алчевськ, Северодонецький професійний будівельний ліцей; Компанія ITF GmbH Товариство з відновлення (Херенберг, Німеччина), Фонд Роберта Бош та Львівський професійний ліцей харчових технологій; Українсько-німецька фірма «Європа-Контакт» (Німеччина) та Київське вище професійне училище №26 [10].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, українсько-німецькі відносини в галузі середньої професійної освіти досить активно

розвиваються. Можна виділити декілька напрямів реалізації співробітництва між Німеччиною та Україною: відкриття модельних навчальних центрів комерційної підготовки, зростання числа публікацій, щодо використання нових технологій, перекладених на російську чи українську мову, обмін спеціалістами, навчання за кордоном та розширення зв'язків із німецькими навчальними закладами. програми надання технічної та фінансової допомоги з боку ФРН (як держави, так і організацій та приватних фондів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Куклін О.В. Організаційно-педагогічні умови професійного навчання фахівців комерційного профілю (на матеріалі навчально-тренувальної фірми)/ О.В. Куклін. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Київ. – 2000. – 19 с.
2. Яцишин М. М. Українсько-німецькі культурні зв'язки кінця 80-х -у 90-ті роки ХХ століття / М.М. Яцишин. – Луцьк: Вежа, 1999. – 204с. – (Книгозбірня студента).
3. Про реалізацію міжнародних проектів з реформування професійно-технічної освіти в Україні// Міністерство освіти і науки України (МОН). – Рішення №5/2-3 від 24.04.2003 [Електронний ресурс]// Режим доступу: www.mon.gov.ua
4. Угоди з питань культурного співробітництва та їх виконання// Галузевий державний архів МЗС України. – Фонд 1. – Опис 4. – Справа 8389.
5. Випускники Черкаського бізнес-коледжу на ринку праці завжди нарозхват// Нова Доба. – 2002. – № 43.
6. Доповідь начальника управління освіти і науки Запорізької облдержадміністрації на серпневій педагогічній конференції [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://edu.ukrsat.com/meeting/-forum3/17.shtml>
7. Das BZK-Modellprojekt [Електронний ресурс]//Режим доступу: <http://bzk.com.ua/2.0.html>
8. Верховна Рада України / Комітет з питань Європейської інтеграції: “Співробітництво України та Німеччини”: Парламентські слухання. – Київ. – 2006. – 127 с.
9. GOPA Project Database [Електронний ресурс] //Режим доступу: [http://www.gopa.de/index.-php?id=13&tx_bdoprorrefs_pi1\[continent\]=4&tx_bdoprorrefs_pi1\[country\]=167&tx_bdoprorrefs_pi1\[department\]=0&tx_bdoprorrefs_pi1\[uid\]=571](http://www.gopa.de/index.-php?id=13&tx_bdoprorrefs_pi1[continent]=4&tx_bdoprorrefs_pi1[country]=167&tx_bdoprorrefs_pi1[department]=0&tx_bdoprorrefs_pi1[uid]=571)
10. Міжнародне співробітництво станом на 01.09.2011 р. [Електронний ресурс] // [Режим доступу] www.mon.gov.ua

